

NATIONAL GEOGRAPHIC

125-годишнина
СПЕЦИАЛЕН БРОЙ

НОВА ЕРА НА ОТКРИТИЯ

Дръзките **ХОРА НА РИСКА**
Кога ще тръгнем **КЪМ ЗВЕЗДИТЕ**
Амазонска **ДЖУНГЛА** за проган
Целекант – **ЖИВИЯТ ФОСИЛ**

Този тип междוזвезден космически кораб би могъл да достигне най-близките звезди в рамките на един човешки живот.

Това е откъс от списанието.

**Цялото списание може да намерите в
Библио.бг**

www.biblio.bg

СТАТИИ

32 Светът на изследователите

Фотографско портфолио:
кацане на Луната,
вулканична активност,
гревни отпечатъци от
стъпки в Африка.

46 Хора на руска

Те ловят отровни змии,
сондират ледници,
изследват паразити –
и винаги разширяват
границите на познанието.

Текст: Пат Уолтърс
Снимки: Марко Гроб

56 Безумно галеч

Тоест към звездите. Дали
ще ни стигне лудостта, за
да тръгнем?

Текст: Тим Фолгър
Илюстрации: Стефан Мартиниер

68 Джунгла за проган

Резерватът „Ясуни“ в
Еквадор си има всичко –
висящи от дърветата
орхидеи, дебнещи
ягуари, близо 600 вида
птици... и нефт, за който
предприемачите жадуват.

Текст: Скот Уолъс
Снимки: Тим Леймън, Иван
Кашиински, Карла Гашет, Дейвид
Лийтшуагър, Стив Уинтър

104 Живи фосили

Смятаха го за изчезнал
заедно с динозаврите. Но
се оказа, че целекантът
и днес обитава океана,
необезпокояван и
незабелязан.

Текст: Каролин Бътлър
Снимки: Лоран Байеста

РУБРИКИ

NG България
Писма

ОБРАЗИ

Вашата снимка

ГЛОБУС

- Око, втръпчено в полюса
- Дневник на изпращанията
- Тест за изследователи
- Космическо шоу

Ръководство по оцеляване
От редактора

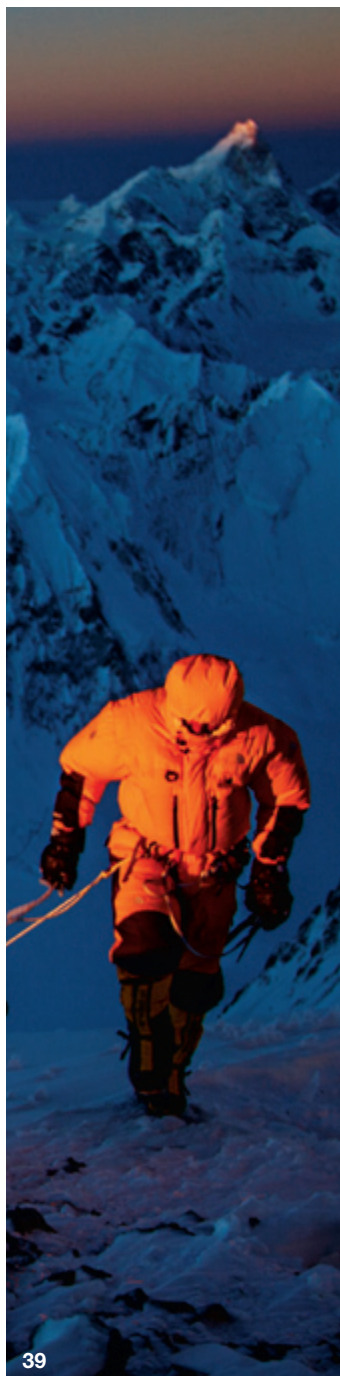
125 ГОДИНИ NG

Националното географско
дружество чества
125-годишен юбилей

Мизове
www.nationalgeographic.bg
Ретро

КОРИЦА

Илюстрация на Дейна Бери от
SkyWorks Digital (вдъхновена от
датиращия от 70-те години
на XX в. проект „Дедал“ на
Британското междупланетно
дружество)

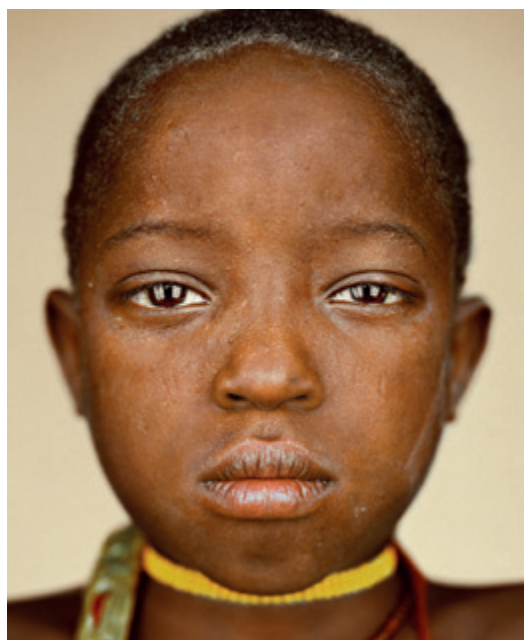
Националното географско дружество чества 125-годишен юбилей

На 13 януари 1888 г. 33-ма видни американски общественици се срещнали във Вашингтон, окръг Колумбия, за да обсъдят „целесъобразността да се създаде дружество за увеличаване и разпространение на географското познание“. Тези мъже били географи, изследователи, военни офицери, адвокати, метеоролози, естественици, банкери, преподаватели, биолози, инженери и изобретатели.

Ръководният дух на начинанието бил Гардинър Грийн Хъбард, адвокат и филантроп, който спомогнал за създаването на първата телефонна компания на зет си, Алигзандър Греъм Бел. Г-н Хъбард впоследствие бил избран за президент на новото дружество. Основният му егалитаристичен идеал – да увеличава и разпространява бъдещото географско познание (дефинирано само в най-широк смисъл) сред всички граждани – се превърнал в основен принцип, който щял да ръководи политиката на Националното географско дружество през следващия век.

За да разпространява географското познание, Дружеството поставило началото на първото си списание *National Geographic* през октомври 1888 г. Това бил тънък, силно специализиран журнал, обвит в скучна кафеникава корица, и бил получен от 200 участници в учредителното събрание. В първия му брой била публикувана „Голямата вихрушка“ – статия на метеорологична тема, която обаче включвала и много живо описание на бурята. Геологът У. Дж. Макгий протестирал, че не е подходящо лекциите и списанието да съдържат „много илюстра-

■ ■ ■ Каубои в Монтана кастрират и дамгосват добитъка.

СНИМКА: САМ АБЕЛ, 1984 Г.

■ ■ ■ Исторически кагър на Сфинкса.

СНИМКА: ДОНАЛД МАКЛИЙШ, 1921 Г.

■ ■ ■ Портрет на дете от танзанийския народ хазза.

СНИМКА: МАРТИН ШОЛЕР, 2009 Г.

■ ■ ■ Морски лъвове в Големия австралийски залив.

СНИМКА: ДЕЙВИД ДУБИЛЕ, 1987 Г.

■ ■ ■ Близък план на „страховит“ бръмбар сечко.

СНИМКА: МАРК У. МОФЕТ, 1998 Г.

■ ■ ■ Снимка от камера с дистанционно управление, монтирана на опашката на самолет.

СНИМКА: БРУС ДЕЙЛ, 1977 Г.

■ ■ ■ Индонезийки честват Празника на жертвоприношението.

СНИМКА: ДЖЕЙМС НАКТУЕЙ, 2009 Г.

НОВА ЕРА НА ОТКРИТИЯ

Още откакто нашият виг напуснал Африка преди около 60 000 години, подтикът да разширява границите на познатото – да открива нови земи и възможности – е формирал човешката култура. И този импулс е все още силен.

Сега, когато празнуваме 125-ата годишнина на Националното географско дружество, поставяме началото на годишна поредица от разкази за новата ера на открития. В този брой се обръщаме към корените на неспокойния си дух; изследваме нови светове на микроскопично ниво; посягаме дълбоко навътре във Вселената в търсене на светове като нашия; спешно документираме природното разнообразие, дори докато то изчезва току пред очите ни. Изследователството е живо. Обърнете страницата и пътешествието започва.

ХОРА НА РИСКА

Тази нова поредица ще продължи през цялата година и ще представя мъже и жени, които преследват нови предели в името на науката и дори излагат живота си на риск.

От Пат Уолтърс Снимки: Марко Гроб

Екстремизъм с каяк

ТРИП ДЖЕНИНГС е гребал през бързеите, за да изследва реки по целия свят, и през 2008 г. направи първото спускане по бурното долно течение на р. Конго. Сега 30-годишният орегонец пътува пеш, на мотор и със самолет до отдалечени места в името на опазването на природата. Събира слонски изпражнения в ДР Конго за ДНК карта на популациите слонове с цел проследяване на източника на слоновата кост, продавана от браконьерите, а миналата година документира миграцията на застрашена съомга в Аляска.

Заснехте миграцията на съомгата от самолет, управляван от изследователя Майк Фей.

Майк е талантлив, но безразсъден пилот. Летяхме на три метра над реката, а от двете ни страни се издигаха 60-метрови дървета, което си беше плашещо. През цялото време гледах моя iPad, който показваше какво снимат камерите отдолу на самолета. Когато гребя в каяка, поне имам привидното усещане за контрол.

С каяк или без, вие не следвате отъпканите маршрути.

Много е важно да стигна до тези последни непокътнати места, да ги документирам и да ги покажа на света с надеждата, че ще си останат все така непокътнати.

Това невинаги е лесно.

В Конго бях заплашван с оръжие, проснат по очи на пясъка. Когато за последно бях там, един главатар се заклани да избие всички природозащитници, работещи в района.

Не се ли боите, че можете да загинете по време на експедиция?

Сигурно не се боя чак толкова от смъртта. Въпреки това не искам да умирам по време на експедиция. Искам да умира на старини в леглото си, а не на самолет сред пустошта или пък застрелян от браконьер.

Пат Уолтърс е щатен продуцент на предаването „Рейдиолаб“ на Нац. обществено радио. През 2012 фотографът Марко Гроб спечели наградата „Еми“ с „Отвѣд 11 септември: Портрети на издрѣжливостта.“

БЕЗУМНО ДАЛЕЧ

Тоест към звездите.
Дали ще ни стигне
лудостта, за да тръгнем?

Мечта от XXII в.: безпилотна сонда, загвижвана
от ядрен синтез, изследва нова звездна система,
след като е напуснала Земята и е летяла няколко
десетилетия със скорост 160 млн. км/ч.

Текст: Тим Фолгър

Илюстрации: Стефан Мартиниер

На един паркинг в Центъра за космически полети „Маршал“ в Алабама почива реликва от времето, когато бъдещето ни на космически виг изглеждаше неизбежно – очевидно и величествено като ракета, издигаща се над Кейп Канаверал.

„Това не е макет – казва Лес Джонсън, физик от НАСА, докато се взираме в почти 11-метровата машинария от тръби, дюзи и защитни екрани. – Това е ядрен ракетен двигател – ни повече, ни по-малко. Някога много отдавна от НАСА предложили да изпратят дузина астронавти на Марс с два космически кораба, всеки задвижван от три подобни двигателя. Директорът на „Маршал“ Вернер фон Браун представил плана през август 1969 г., само две седмици след като ракетата „Сатурн 5“ изпратила първите астронавти на Луната. Насрочената дата за излитането към Марс била 12 ноември 1981 г. Ядрените двигатели вече били преминали всички наземни изпитания и били готови за полет.

През влажната юнска утрин, 30 години след неосъщественото кацане на Марс, Джонсън гледа с копнеж 18-тонния двигател пред нас. Той оглавява малък екип, който преценява приложимостта на „авангардните идеи“ в космическите технологии, а старият ядрен двигател NERVA току-виж преминал теста. „Ако ще пращаме хора на Марс – казва Джонсън, – трябва отново да разгледаме тази възможност. Ще е

необходимо едва половината гориво на една стандартна ракета.“ Сега НАСА проектира конвенционална ракета, която да замени „Сатурн 5“, свален от служба през 1973 г. – малко след последното пилотирано кацане на Луната. Още не е решено накъде ще тръгне новата ракета. Проектът NERVA също бил прекратен през 1973 г., без да е изпитан в полет. Оттогава хората не са се отдалечавали на повече от 600 км от Земята.

Всичко това прави леко неуместен въпроса, който двамата с Джонсън обсъждахме цяла сутрин – дали някой ден хората ще полетят към звездите?

А защо преди половин век е изглеждал по-смислен? „Разбира се, в известен смисъл бяхме луди“ – казва физикът Фриймън Дайсън от Принстън. В края на 50-те години той работил по проекта „Орион“, целящ да конструира пилотиран космически полет, който да стигне до Марс и луните на Сатурн. Вместо като NERVA да използва ядрени реактори, които да бъдат свръхнагорещен водород, космическият кораб „Орион“ щял да изхвърля зад себе си малки ядрени бомби – през около четвърт се-

НОВА ЕРА НА > ОТКРИТИЯ

ДЖУНГЛА ЗА ПРОДАН

Нуждата от нефт изцежда живота
от едно от най-дивите места в света

От бромелиите, папратите и орхидеите, които покриват това 50-метрово памуково дърво, до дебнещите в подножието му ягуари, еквадорският Национален парк „Ясунї“ е дом на безброй растителни и животински видове. Всички те сега са застрашени от нефтодобива.

СТИВ УИНТЪР

Авторът Скот Уолъс и екип от фотографи стигат до сърцето на Амазония, където нефтените залежи застрашават един от последните диви предели.

АНДРЕС ЛИНК НАРАМБА раницата с провизии и тръгва във влажния утринен хлад. Зората току-що се е пукнала и гората вече се оживява от дюдюкане и бърборене – глухо барабанене на кълвач, писъци на маймуни саймири, които се гонят от клон на клон. Странна песен, напомняща вой, се дочува в далечината, заглъхва и пак зазвучава.

„Слушай! – казва Линк, като ме сграбчва за ръката и наостря уши. – Това са маймунити. Чуваш ли? Две са, пеят в дует.“ Това шумно празненство е ежедневието музикален фон за Линк, докато броди из навярно най-богатото на живот място на Земята. Линк, който е прималотолог от Перуанския Андски университет, изследва белококоремната паякообразна маймуна и се е запътил към място, където маймуните отиват да лижат сол, на около час път пеша от тук. Там често се събира цяла група.

Гигантски памукови и смокинови дървета с пълзящи въздушни корени се извисяват право нагоре към дървесните корони, а клоните са отрупани с орхидеи и бромелии, които изхранват цели общества от насекоми, земноводни, птици и бозайници. Фиксу-

Скот Уолъс е автор на The Unconquered: In Search of the Amazon's Last Uncontacted Tribes. Фотографията са ангажирани според специалността им: Тим Леймън (примати и птици), Иван Кашински и Карла Гашет (култура), Дейвид Лийтшуагър (микрофауна), Стив Уинтър (големи котки).

По-рано уаораните били
полуномади и живеели в колиби
от палмови листа – като тези в
селището Кононако Чико. Днес
повечето са уседнали и живеят в
домове от дърво и бетон.

ИВАН КАШИНСКИ

Фотографът и екипът му прекарали под водата 95 часа, като за това време успели да плуват общо 81 минути заедно с 4 целеканта. Рибите се разпознават лесно заради характерните бели петна.

Смяташе се, че целекантът е изчезнал заедно
с динозаврите. Преоткрит през 1938 г., той е
документиран тук в рядък
фотографски разказ.

Древни плувци

Снимки: Лоран Байеста

Не всеки ген се появява жив фосил в рибарска мрежа.

Но точно това се случило през 1938 г., когато Марджъри Кортеней-Латимър, музейна уредничка в ЮАР, зърнала странно създание с дебели люспи, необикновени плавници и допълнителна перка на опашката на фона на иначе обичайния улов риба. Макар и да не го разпознала веднага, Кортеней-Латимър била преоткрила целеканта, смятан за изчезнал в края на кредата, но някак си бил надживял много от праисторическите си събратя, обитавайки дъното на океана, необезпокояван и незабелязан цяла вечност.

След това случайно попадение *Latimeria chalumnae* бил откриван в няколко закътани места в Индийския океан. Никой не знае колко екземпляра съществуват – едва 1000 или пък 10 000. Тъй като местообитанията им са на голяма дълбочина, са заснемани основно от подводници и подводни роботи. Водолази за пръв път документирали рибата през 2000 г.; през януари и февруари 2010 г. специално обучен екип се гмурнал надълбоко, за да заснеме малка колония в залива Содвана, в Република Южна Африка. —Каролин Бътлър

Френският биолог и фотограф Лоран Байеста е съавтор на документалния филм *The Science of Shark Sex*.

Царството на целеканта

Потайната риба е била открита край бреговете на Източна Африка. Най-многобройната група (ок. 300 екземпляра) живее край Коморските о-ви. През 1997 г. по време на сватбеното си пътешествие американски морски биолог открил гругъг – *Latimeria menadoensis* – в количка на един индонезийски пазар.

**Библио.бг - платформа за електронни
книги и списания**

Чети каквото обичаш!

www.biblio.bg

